

Arbetsmarknadsdepartementet

Grundläggande omställnings- och kompetensstöd (Ds 2021:16)

Bakgrund

Genom remiss den 8 juni 2021 (A2021/01333) har Svenska ILO-kommittén ombetts att yttra sig över promemorian *Grundläggande omställnings- och kompetensstöd – för flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden*, (Ds 2021:16).

Svenskt Näringsliv, Förhandlings- och samverkansrådet PTK (PTK), Industrifacket Metall (IF Metall) och Svenska Kommunalarbetareförbundet har träffat en principöverenskommelse om trygghet, omställning och anställningsskydd. Parternas avsikt med överenskommelsen är att skapa flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden. Principöverenskommelsen innehåller förslag på ett antal olika insatser i syfte att reformera arbetsrätten, såsom ändringar i lagen (1982:80) om anställningsskydd (anställningsskyddslagen) samt införande av ett nytt offentligt omställningsstöd till arbetstagare som inte omfattas av kollektivavtal. De avtalslutande parterna har begärt att regeringen ska genomföra de insatser som följer av principöverenskommelsen.

Utredningen har haft i uppdrag att föreslå hur regeringen ska genomföra de delar av principöverenskommelsen som rör ett nytt offentligt omställningsstöd till arbetstagare som inte omfattas av kollektivavtal.

Utredningens förslag

Utredningen förslår att ett nytt offentligt grundläggande omställnings- och kompetensstöd ska införas. Det nya stödet ska kunna ges till arbetstagare som inte omfattas av kollektivavtal eller av stöd från en registrerad omställningsorganisation. Stödet ska omfatta både anställda och de vars anställning har upphört. Den nya offentliga omställningsorganisationen ska organiseras vid Kammarkollegiet. För att få tillgång till stödet ska den sökande ha arbetat i genomsnitt 16 timmar per vecka under en kalendermånad i sammanlagt minst 12

månader inom 24 månader före ansökan om stöd. De grundläggande tjänsterna som tillhandahålls av den nya offentliga omställningsorganisationen ska bestå av vägledning, rådgivning och förstärkt stöd och ska syfta till att stärka arbetstagares ställning på arbetsmarknaden. Stöd får som längst ges under 12 månader.

Det offentliga grundläggande omställningsstödet ska få ges till en sökande vars tillsvidareanställning eller tidsbegränsade anställning ska upphöra eller har upphört på grund av arbetsbrist genom uppsägning eller genom en överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Stödet ska också få ges till sökande vars anställning ska upphöra eller har upphört till följd av ohälsa eller sjukdom genom uppsägning eller genom en överenskommelse mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Det offentliga grundläggande kompetensstödet ska få ges till sökanden som har en anställning. Stödet ska syfta till att stärka arbetstagarens framtida ställning på arbetsmarknaden.

Utredningen förslår vidare att arbetsgivare som finansierar omställnings- och kompetensstöd genom registrerade omställningsorganisationer ska kunna få ersättning för detta. Detta ska gälla oavsett om sådan finansiering följer av kollektivavtal eller inte. En förutsättning för att arbetsgivaren ska kunna få ersättning för finansieringen är alltså att omställningsorganisationen är registrerad. Ansökan om registrering ska kunna göras hos Kammarkollegiet och en förutsättning för att en omställningsorganisation ska bli registrerad är bl.a. att den ska tillhandahålla grundläggande omställnings- eller kompetensstöd som väsentligen motsvarar stödet som ges av den offentliga omställningsorganisationen.

Förslagets förhållande till ILO-konventioner

Promemorian innehåller en redogörelse för vilka ILO-konventioner som utredningens förslag aktualiserar och en analys av om förslagen är förenliga med dessa.

Utredningen konstaterar att de förslag som lämnats i promemorian påverkar parternas incitament att omförhandla sina kollektivavtal och att justera sina avtal i en viss riktning. Därmed påverkar förslagen i praktiken parternas framtida förhandlingsutrymme. I detta avseende lyfter utredningen bl.a. fram att en förutsättning för att en omställningsorganisation ska kunna bli registrerad är att den tillhandahåller ett omställnings- och kompetensstöd som väsentligen motsvarar stödet som ges av den offentliga omställningsorganisationen. I fråga om befintliga kollektivavtal som inte behandlar omställning eller inte ger ett lika omfattande stöd som den offentliga omställningsorganisationen konstaterar utredningen att det därmed kommer att finnas starka incitament för parterna att utveckla och anpassa sina kollektivavtal så att aktuell omställningsorganisation ska kunna registreras. Om

organisationen inte är registrerad har annars arbetsgivarna som omfattas av sådana kollektivavtal inte rätt att nyttja den möjlighet att ansöka om ersättning för finansieringen enligt de nya reglerna. Utredningen lyfter också fram att förslagen skulle kunna innebära en viss risk för att kollektivavtalen får en lägre status och incitamenten att teckna kollektivavtal minskar i och med att de tjänster som idag bara är tillgängliga för arbetstagare som omfattas av kollektivavtal även kommer att bli tillgängliga för arbetstagare som inte omfattas av kollektivavtal.

Mot denna bakgrund konstaterar utredningen att Sveriges skyldigheter enligt olika ILO-konventioner avseende föreningsfrihet och friheten för arbetsmarknadens parter att förhandla kollektivt aktualiseras. De konventioner som identifierats som relevanta i dessa avseenden är konvention (nr 98) angående tillämpningen av principerna för organisationsrätten och den kollektiva förhandlingsrätten samt konvention (nr 154) om främjande av kollektiva förhandlingar. Enligt dessa konventioner har Sverige en skyldighet att främja förhandlingar mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer i syfte att åstadkomma en reglering i kollektivavtal.

Utredningen konstaterar att Sverige tidigare har fått kritik från ILO:s föreningsfrihetskommitté, för att vid lagändringar inte fullt ut respektera den föreningsfrihet och förhandlingsrätt som parterna har enligt internationell rätt¹. I detta avseende noteras dock även att föreningsfrihetskommittén medgett större utrymme för författningsändringar som begränsar parternas förhandlingsutrymme, än sådana som innebär tvingande ingrepp i befintliga kollektivavtal. Vidare konstateras att föreningsfrihetskommittén lägger stor vikt vid parternas inställning till sådana författningsändringar och om staten innan en författningslösning har verkat för att lösa frågan genom förhandling med eller mellan parterna².

Beträffande de förslag som lämnats i promemorian konstaterar utredningen sammantaget att förslagen visserligen kan påverka parternas incitament att omförhandla sina kollektivavtal och justera sina avtal i en viss riktning, vilket i praktiken påverkar parternas framtida förhandlingsutrymme. Det konstateras dock att förslagen är i linje med de avtalsslutande parternas principöverenskommelse och att förslagen inte påverkar rättsverkan, eller innebär andra tvingande ingrepp, i befintliga kollektivavtal. Utredningens sammanfattande bedömning är därför att förslagen är förenliga med Sveriges åtaganden enligt de relevanta ILO-konventionerna.

¹ Report No 330, Case No 2171

² Digest of decisions and principles of the Freedom of Association Committee of the Governing Body of the ILO, s. 1019-1029

Svenska ILO-kommitténs slutsats

ILO-kommittén välkomnar att promemorian innehåller en analys och bedömning av hur förslagen förhåller sig till relevanta ILO-konventioner.

ILO-kommittén delar bedömningen i betänkandet att förslagen inte kan anses strida mot Sveriges åtaganden enligt relevanta ILO-konventioner.

I beslutet i detta ärende har deltagit undertecknad ordförande Per Ewaldsson och ledamöterna Catharina Nordlander, Anne-Sofie Daleng, Ola Brinnen, Anna Svanestrand, Oscar Ernerot och Tina Nordling. Närvarande har även varit Caroline Karlström Mitt, adjungerade Sofia Rasmusson och praktikanden Alva Thörn från sekretariatet och ersättarna Emelie Barbou des Places, Niklas Beckman, Anders Jonsson och Sophie Silverryd samt experterna Frida Öhlén, Hanna Wilson, Fredrik Jonsson, Fredrik Karlman. Ärendet har handlagts av undertecknad sekreterare.

För Svenska ILO-kommittén

Per Ewaldsson
Ordförande

Sofia Rasmusson
Adjungerade sekreterare